

УДК 378.09:7

Галина **Стельмашук**

доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, завідувач кафедри історії і теорії мистецтва, Львівської національної академії мистецтв

Світлана **Лупій**

кандидат мистецтвознавства, доцент, приват-професор кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв

70-літній ювілей кафедри історії і теорії мистецтва: історія, досягнення, перспективи

Анотація. Висвітлюються основні етапи розвитку кафедри історії і теорії мистецтва (1946-2016 рр.) у контексті історії Львівської національної академії мистецтв, зокрема науково-педагогічні досягнення викладачів кафедри, з яких 5 докторів (Г. Стельмашук, О. Рибак, Р. Шмагало, М. Кашуба, Н. Левкович) та 6 кандидатів наук, роль у її розвитку багаторічного керівника кафедри академіка, доктора мистецтвознавства, професора Я. Запаса. Відзначається активна видавнича діяльність і міжнародні зв'язки кафедри.

Ключові слова: кафедра, академія мистецтв, історія українського образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, аспірантура, докторантура.

Кафедра історії і теорії мистецтва 2016 р. відзначає своє сімдесятиліття. Концепція діяльності кафедри передбачає виховання високопрофесійних фахівців-мистецтвознавців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Бакалавр», «Магістр», скеровувати кращих випускників у аспірантуру, розвивати та примножувати здобутки українського мистецтвознавства.

Заснована кафедра одночасно із створенням Львівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва

1946 р. В історії кафедри були різні періоди: то її приєднували до кафедри основ марксизму-ленінізму, то вона функціонувала як окрема самостійна структурна одиниця.

Ювілей Львівської національної академії мистецтв заохотив перегорнути сторінки її сімдесятилітньої історії, в якій важливе місце посіла і кафедра історії і теорії мистецтва. Кандидат мистецтвознавства, приват-професор Світлана Лупій (працює на кафедрі 45 р.) в історії кафедри простежує чотири етапи [1, с. 15].

Перший етап охоплює період з 1946-го по 1956 рр. Тоді кафедра мала назву історії прикладного та декоративного мистецтва; першим завідувачем кафедри був кандидат мистецтвознавства, доцент С. Судаков, якого невдовзі звільнили за запізнення на початок нового 1947-1948 навчального року [2, спр. 17].

Певний час обов'язки завідувача кафедри виконував мистецтвознавець Я. Нановський, від січня 1948 р. — М. Земцов якого звільнили, бо, як з'ясувалося, він не мав вищої освіти [1, спр. 32]. Взагалі, кафедрі не таланило на керівників, бо до першого випуску студентів-дипломників її очолювало аж шість (!) завідувачів, окрім названих, А. Пономарьов, Є. Потапова, С. Ткаченко [2, спр. 32]. На початку 1950-х років кафедра поповнилася викладачами — Е. Голубовою і Є. Цюлько. Від 1953 р. на кафедрі працював І. Сенів, який почав читати курс історії декоративно-ужиткового мистецтва. Є. Цюлько викладав «Основи архітектури», Є. Потапова — «Історію зарубіжного мистецтва», Е. Голубова — «Історію російського і радянського мистецтва». Історію українського мистецтва в ті роки окремим курсом не викладали. Мистецтво Княжої доби читали в курсі російського мистецтва, а період 1917-1950 рр. входив у курс радянського, що повною мірою характеризує вороже ставлення тогочасної офіційної ідеології до української культурної спадщини.

Архівні документи свідчать, що в період сталінізму в інституті інтенсивно здійснювались тотальні перевірки «ідейного» рівня викладання художніх і суспільних дисциплін, що нерідко завершувались відповідними «оргвисновками» [3]. Так, 1954 р. на засіданні вченої ради заступник директора інституту С. Лазеба наголошував на «слабом идеологическом уровне» викладання історії мистецтва, не наводячи при цьому будь-якої аргументації [2, спр. 156].

1954 р. до викладацької роботи на кафедру запросили кандидата мистецтвознавства О. Чарновського, який з наступного року очолив кафедру. Крім історії світового мистецтва, О. Чарновський

читав новий курс — «Історію костюму і орнаменту», який викладав понад 20 років. Фаховий науковець, маючи досвід музейної роботи, О. Чарновський намагався спрямувати наукову роботу кафедри в напрямку дослідження українського мистецтва. Він опрацював альбом «Українське мистецтво», розпочав роботу над темою «Орнамент в українському народному мистецтві».

1956 р. хвиля скорочень академічних годин призвела до того, що єдиним штатним викладачем історії мистецтва залишився О. Чарновський. Тому ухвалили курс історії мистецтва приєднати до кафедри основ марксизму-ленінізму, і в історії кафедри розпочався наступний, другий етап. 1958 р. ректором інституту став Яким Запаско. Того самого року він захистив кандидатську дисертацію на тему «Орнаментальне оформлення української рукописної книги» [4]. Маючи досвід наукової музейної роботи, новий керівник вузу вніс суттєві зміни в діяльність інституту та, зокрема, у викладання історії мистецтва. Я. Запаско започаткував читання повного курсу історії українського мистецтва — образотворчого та декоративно-ужиткового. Зорієнтованість навчального процесу на тісний зв'язок з наукою та її актуальними проблемами стала одним з провідних принципів діяльності кафедри. В освітню програму з ініціативи Я. Запаска було введено спеціальний предмет «Основи наукових досліджень», який передбачав не лише вивчення теоретичних засад дослідницької праці, а й практичне її освоєння шляхом написання курсових і дипломних робіт. Курс «Основи наукових досліджень» був обов'язковим для всіх художніх спеціальностей. Крім наукових досліджень, Я. Запаско викладав історію українського образотворчого мистецтва та архітектури, починаючи з Княжої доби і до початку ХХ ст. За його ініціативою до викладання історії мистецтва залучались науковці львівських музеїв, дослідники українського професійного декоративно-ужиткового та народного мистецтва. У 1960-70-х рр. історію мистецтва погодинно або за сумісництвом викладали відомі в Україні мистецтвознавці П. Цебенко, Ю. Лащук, П. Жолтовський, В. Овсійчук, В. Любченко, директор Львівської галереї мистецтв Б. Возницький. Важливо відзначити, що ЛДІПДМ при новому ректорі «заговорив» українською мовою, історію мистецтва також викладали українською. 1970 р. Я. Запаско захистив (за сукупністю праць) докторську дисертацію «Мистецтво книги на Україні XVI – XVIII ст.» [5], отримав звання професора.

Розширення курсів мистецтвознавчих дисциплін, залучення до роботи нових викладачів зробило актуальним питання про відновлення кафедри історії мистецтва, що й було здійснено 1971 р. За станом здоров'я Я. Запаско полишив посаду ректора ЛДІПДМ. Рішенням Вченої ради його було призначено на посаду завідувача кафедри історії мистецтв (обіймав він цю посаду до 1999 р.). Ця подія започаткувала третій етап в історії кафедри.

Відновлення кафедри історії мистецтва значно піднесло авторитет, роль і значення мистецтвознавчих дисциплін у вузівському навчальному процесі, сприяло активізації наукової роботи студентів і професорсько-викладацького складу. Щороку відбувались науково-творчі конференції викладачів, за матеріалами яких видавалися збірники. При кафедрі почали діяти студентські наукові гуртки, регулярно проводилися студентські науково-творчі конференції, студенти художніх спеціальностей брали участь у республіканських і всесоюзних наукових конференціях, де здобували перші місця. Наукова робота студентів набула більш конкретної спрямованості в галузі дослідження українського образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва.

1970-ті роки були періодом посиленої реакції тоталітарного режиму. Будь-які публікації проходили через сито цензури. Тому науковці на початку наукового дослідження змушені були писати про з'їзди і постанови КПРС, їхній внесок у розвиток радянського мистецтва. Часто художникам нав'язувалися теми й вимагалися від них твори, які б возвеличували вождів, переможців соціалістичних змагань тощо. Мистецтвознавці відповідно повинні були аналізувати їх за марксистсько-ленінською методологією. Велику увагу партійні ідеологи приділяли «возз'єднанню» українських земель у 1939 р. У наукових працях потрібно було наголошувати на позитивному значенні митців, які прибули зі Східної України, Москви «налагоджувати» на західних землях України мистецький процес, а насправді — контролювати його. Датам «возз'єднання», «золотому вересню» присвячувалися окремі видання. Як приклад можемо навести колективну працю «Мистецтво оновленого краю», у написанні якої брали участь члени кафедри історії мистецтва [6].

І все ж навіть у цей період поступово утверджувався статус кафедри як колективу дослідників, які вели пошук у різних галузях народного й професійного, давнього і сучасного українського мис-

тецтва. Визначальну роль у цьому процесі відіграла особистість завідувача, доктора мистецтвознавства, професора Я. Запаса, провідного українського вченого. У науковий світ 1971-1984 рр. вийшли його монографії, присвячені мистецькому феномену української стародрукованої та рукописної книги [7]. 1976 р. побачила світ праця О. Чарновського про українську народну скульптуру [8]. 1986 р. Олег Чарновський відійшов у вічність. Він залишив добру пам'ять про себе і значний науковий доробок.

Протягом 1980-х років колектив кафедри працював над укладанням енциклопедичного видання «Словник декоративно-ужиткового мистецтва» у 2-х томах, що містить понад 5 тисяч термінів з різних галузей ужиткового та монументально-декоративного мистецтва. Основну увагу автори приділили українському мистецтву, його історії, сучасності, розмаїттю його видів і багатству орнаментального декору.

Матеріали з українського мистецтва були видані окремими випусками [9]. З історії зарубіжного мистецтва колектив кафедри підготував і опублікував ілюстрований підручник [10]. Це, по суті, перший в Україні підручник із зарубіжного декоративно-ужиткового мистецтва українською мовою.

1989 р. кафедра поповнилася кандидатами наук О. Рибак і Г. Стельмахук. Науковий потенціал кафедри зростав з року в рік. Кандидатські дисертації захистили С. Лупій («Станкова скульптура Прикарпаття 1945-80-х рр. Тенденції розвитку», 1992), Р. Шмагало («Гончарні промисли України кінця ХІХ – початку ХХ ст. Дослідження організаційно-творчих процесів», 1992), І. Голлод («Міське ремесло Галичини і Волині ХVІ – ХVІІ ст.», 1993), Я. Кравченко («Творчі методи народних майстрів-будівничих у дерев'яній церковній архітектурі Українських Карпат ХVІІ – початку ХХ ст.», 1996), 1994 р. Г. Стельмахук захистила докторську дисертацію «Традиційні головні убори українців. Функція. Класифікація. Символи та обереги. Художні особливості».

Від 1991 року кафедра історії та теорії мистецтва вступила у четвертий етап. Додалося багато нових курсів. Викладачі включились у розробку нових програм і навчально-методичних посібників. М. Білан розробила програми предметів, які раніше не читалися: «Міфологія та іконографія», «Історія орнаменту», «Мистецтвознавство та художня критика», ці курси вона викладала до 1996 р. У 1996 р. Я. Запаско несподівано звільнив М. Бі-

лан за попередні «ідеологічні гріхи», скоєні у 60-х рр., коли вона, працюючи у газеті «Вільна Україна» зав. відділу культури опублікувала, «націоналістичну» статтю Б. Гориня «Сучасна львівська скульптура» (23 грудня 1964 р.), а також після виходу у світ книги Б. Гориня «У пошуках берега» (1996). В книзі автор нагадав події 60-х р. і присвятив у ній сторінку з позитивною, а Я. Запаско — з негативною характеристикою М. Білан.

Наукові дослідження на кафедрі почали викладати за новими вимогами й методикою, результатом яких стала курсова робота студента. Із здобуттям Україною незалежності стало можливим урізноманітнити теми курсових і дипломних робіт, у першу чергу досліджувати заборонені, так звані «білі плями» в українському мистецтвознавстві, вивчати давнє і сучасне мистецтво України не з позицій марксистсько-ленінської методології, а з позицій історизму, науки і здорового глузду. Багато уваги приділяється темам на сакральну тематику. Останнім часом українське мистецтво розглядається у європейському контексті. Окремі теми присвячені зарубіжному мистецтву. Студенти п'ятого курсу організують фахові виставки та їх обговорення в контексті навчального курсу «Організація мистецьких акцій» (викладали С. Лупій, тепер – Н. Левкович).

Важливим кроком, що сприяв розвитку українського мистецтвознавства, стало відкриття у Львівській академії мистецтв (від 2004 р. — національній) аспірантури із спеціальностей «Декоративно-прикладне мистецтво» і «Образотворче мистецтво». Протягом 2002-2012 рр. аспірантурою керувала кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри ІТМ Роксолана Шафран. Після того, як у 2012 р. Р. Шафран затверджено на посаду проректора з навчально-педагогічної роботи, завідувачем аспірантури є викладач кафедри ІТМ Галина Хорунжа. 1993 р. стараннями академіка Я. Запаска була відкрита спеціалізована вчена рада Д 35.103.01 із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Він став першим її головою, ученим секретарем було призначено кандидата мистецтвознавства Ігора Голода. 2007 р. кафедра, ЛНАМ та її науковий світ України зазнали величезної втрати — пішов із життя академік Яким Прохорович Запаско. Головою спецради було призначено доктора мистецтвознавства, члена-кореспондента Олега Боднара, ученим секретарем — кандидата мистецтвознавства Г. Кусько, а від 2013 р. головою — доктора мистецтвознавства,

члена-кореспондента, завідувача кафедри ІТМ Г. Стельмашук, ученим секретарем — кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри ІТМ, Л. Цимбалу, технічним секретарем — старшого лаборанта кафедри ІТМ Н. Циган. До складу спеціалізованої вченої ради увійшли члени кафедри ІТМ доктор мистецтвознавства, декан факультету ІТМ Ростислав Шмагало, доктор історичних наук Оксана Рибак. 1997 р. кафедра поповнилася кандидатом мистецтвознавства М. Студницькою і кандидатом філологічних наук І. Костюк.

У 1996 р. відбувся перший випуск мистецтвознавців, який переконав, що кафедра, професійно зміцнюючись, робить вагомий внесок у підготовку нової генерації фахівців-дослідників у галузі історії мистецтв.

З року в рік накопичувався певний досвід підготовки молодих науковців для українського мистецтвознавства. Від часу першого випуску мистецтвознавців дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства захистили 15 випускників кафедри ІТМ: Олеся Семчишин-Гузнер («Художнє життя в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст. Особливості мистецького процесу»), Оксана Герій («Орнамент Софії Київської (генеза, типологія, художньо-функціональні особливості)»), Лада Цимбала («Золототкацтво Галичини ХVІІІ – першої третини ХХ ст. (історія, типологія, художньо-стильові особливості)»), Богдана Чіх («Художні вироби зі шкіри на Гуцульщині ХІХ – ХХ ст. (витоки, типологія, художні особливості, збереження традиції)»), Софія Король («Малярство і графіка Галичини періоду романтизму: жанрова структура, художньо-стильові особливості»), Роксолана Шафран («Теоретична спадщина Володимира Січинського у контексті розвитку українського мистецтвознавства 1920-1960-х рр.»), Мар'яна Левицька («Львівське портретне малярство кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст.: художньо-стильові особливості»), Наталія Левкович («Стильові особливості палацових і садибно-паркових ансамблів Галичини кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст.») здобула ступінь кандидата архітектури, Юрій Станкевич («Українське художнє палітурництво ХVІ – початку ХХ ст. у контексті західноєвропейського інтролігаторства»), Дарія Янковська («Східні впливи в орнаментальному оформленні українських ікон кінця ХVІ – ХVІІ ст.»), Назар Козак («Образ людини в мистецтві Київської Русі»), Іван Білан («Творчість Юрія Магалецького в контексті українського мистецького процесу першої третини ХХ століття»), Оксана

Жмурко («Геральдична гравюра в Галичині ХУІІ – ХУІІІ ст.: структурно-образні та стильові особливості»), Богдана Гринда («Книжкова мініатюра Франції ХІІІ – ХV ст.: художні образи та система символів»). У Спеціалізованій раді ЛНАМ захистили кандидатські дисертації аспіранти з КНР Чжан Біюнь «Китайський живопис жанру «хуа-няо»: традиції і новаторські рішення» (наук. кер. С. Лупій), Хао Сяо Хуа «Портрет в живописі Китаю: становлення, етапи розвитку, проблеми жанру в мистецтві ХХ ст.» (наук. кер. С. Лупій), Го Кай «Художнє скло Китаю другої половини ХХ – початку ХХІ століття: стильові особливості, традиції та інновації» (наук. кер. І. Голод).

Кафедра, зокрема її колишній завідувач, проректор з навчальної роботи (2002-2012) професор І. Голод, ініціювала щорічні наукові читання пам'яті С. Гординського з виданням збірника доповідей (вийшло у світ три збірники) [8] і видання ілюстрованого науково-популярного мистецького альманаху за редакцією професорів І. Голода, О. Голубця, З. Тканко (вийшли два числа альманаху) [9]. Ці ініціативи стали важливим внеском у сучасне українське мистецтвознавство.

Сьогодні на кафедрі працюють кадри вищої кваліфікації: доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент НАМУ, Г. Стельмахук (завідувач кафедри від 2003 р.); доктор мистецтвознавства, професор, декан факультету ІТМ Р. Шмагало; доктор історичних наук, професор О. Рибак; доктор мистецтвознавства Н. Левкович, доктор філософії М. Кашуба, кандидат мистецтвознавства, професор Я. Кравченко, кандидат мистецтвознавства, приват-професор С. Лупій, кандидати мистецтвознавства, доценти М. Студницька, Л. Цимбала; кандидат філологічних наук, доцент І. Костюк. Кандидатську дисертацію захистив викладач І. Білан (викладав до завершення 2016 навчального року), до захисту готові дисертації Ю. Бабуніч (захист у жовтні 2016 р.), у М. Кравченко, Г. Хорунжої. Члени кафедри ІТМ Л. Цимбала, Я. Кравченко, М. Студницька, С. Лупій навчалися у докторантурі ЛНАМ.

До читання лекцій запрошуються провідні вчені: доктор мистецтвознавства, професор, завідувач відділу мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України В. Овсійчук (лекції читав до 2015 р., помер 27 липня 2016 р.); доктор мистецтвознавства, завідувач кафедри художньої кераміки, професор О. Голубець; кандидат мистецтвознавства на посаді професора, проректор з

наукової роботи заслужений працівник культури Р. Яців; кандидат мистецтвознавства, професор З. Тканко. Отже, на кафедрі працюють кандидати мистецтвознавства, доценти, доктори мистецтвознавства, професори, більшість з яких є вихованцями Академії, що пройшли всі ступені підготовки до наукової та викладацької праці. У зв'язку з цим дівішою та авторитетнішою стала аспірантура ЛНАМ.

Зараз в аспірантурі навчається 80% випускників кафедри ІТМ. Переважна більшість з них мають керівників на кафедрі ІТМ. Двічі на рік на кафедрі відбуваються звіти аспірантів, затверджуються теми дисертаційних робіт, регулярно відбуваються засідання, на яких члени кафедри обговорюють дисертації, дають їм експертну оцінку та рекомендують або не рекомендують до захисту, члени кафедри виступають опонентами на захистах дисертацій у художніх вузах України, складають відгуки від провідної організації (з минулого року їх ВАК скасував), пишуть відгуки на автореферати.

Важливим завданням для педагогічного колективу кафедри є виховання високоосвічених національно-свідомих фахівців. Для цього постійно вдосконалюються методики наукових досліджень у галузі мистецтвознавства, розроблені нові навчальні курси для студентів, зокрема, «Теорія мистецтва», «Сучасне мистецтво», «Мистецтво початку ХХ ст. Концептуальні засади», «Аналіз художнього твору», «Мистецтво країн Центральної і Східної Європи», «Давнє мистецтво України», «Мистецтво країн Сходу», «Мистецтво української діаспори» тощо. Велику увагу педагоги звертають на підготовку підручників і навчальних посібників новітнього характеру, що розраховані на нові навчально-методичні вимоги підготовки бакалаврів і магістрів як мистецтвознавців, так і фахівців художніх спеціальностей. Усі викладачі кафедри поновили програми та навчально-методичні рекомендації.

Важливим внеском в українське мистецтвознавство стали праці колективу кафедри, де вже сьогодні сформована мистецтвознавча школа. Великий внесок у її становлення стали праці її багатолітнього завідувача Я. Запаса, в активі якого 26 наукових монографій. Основні з них: «Мистецтво книги на Україні в XVI – XVIII ст.» (Львів, 1972); «Українське народне килимарство» (К., 1973); «Львівські стародруки: Книгознавчий нарис» (Львів, 1983); «Матеріали до історії українського мистецтва»

(Львів, 1993); «Пам'ятки книжкового мистецтва. Українська рукописна книга» (Львів, 1996) та ін. Значний науковий доробок і у педагогів кафедри. В Україні та за її межами (США, Канаді, Росії та ін.) знають монографії Г. Стельмашук: «Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського» (К., 1988, у співавторстві з професором, народним художником України Д. Крвавичем); «Традиційні головні убори українців» (К., 1993); «Український стрій» (Львів, 2000, у співавторстві зі старшим науковим співробітником науково-дослідного сектору ЛНАМ М. Білан); «Давнє вбрання на Волині» (Луцьк, 2007); «Микола Опанашук. Графіка, малярство» (Львів, 2007), «Українські народні головні убори (2013), книга зайняла перше місце у номінації «Унікальна Україна» (2013) і перемогла у конкурсі на президентську премію у номінації «За вагомий внесок у розвиток українознавства» (2016), «Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва XX ст.» (2013) та ін., а також праці Р. Шмагала (лауреат премії ім. Святослава Гординського), «Між Сходом і Заходом. Кераміка Галичини кінця XIX – початку XX століття в контексті міжнародних зв'язків. Контакти і взаємовпливи» (Львів, 1994, у співавторстві з кандидатом мистецтвознавства О. Ногою); «На перехресті Європи і віку. Іван Мозолевський» (Львів, 1996, у співавторстві з Д. Бойцовим); «Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття (структурування, методологія, художні позиції» (Львів, 2005), «Енциклопедія художньої культури» (2013), «Художній метал України XX – XXI ст.» (т. II, 2015), «Художній метал: світовий та український» (т. I, 2015). Вагомим внеском в українське мистецтвознавство є праці членів кафедри І. Голода «Міське ремесло Західних областей України XVI – XVIII ст.» (Львів, 1994); Біографічно-бібліографічний нарис «Академік Яким Запаско» (Львів, 1999); О. Маланчук-Рибак «Жінка в історії» (Львів, 2002); «Культурологічні студії» (2012) (у співавторстві Костюк І.В., Студницька М.Р), М. Студницької «Історія мистецтва країн Сходу» (Львів, 2004), «Львів: мистецький простір міста. Том I: Художня синестезія міського середовища / Ред.-упоряд. М. Студницька (2013).

Вагомим внеском в українське мистецтвознавство стали праці Я. Кравченка «Школа Михайла Бойчука: Охрім Кравченко. Художник і час» (К., 2005), «М. Бойчук. Альбом-каталог збережених творів (2010), «Українське мистецтво XX ст. Михайло Бойчук та

його школа» (2010), «Українське образотворче мистецтво: імена, життєписи, твори XI – XXI ст.» (2012) (у співавторстві з Р. Яцивим, І. Голодом, Н. Козаком), «Наполеон Орда і Україна» (2013), С. Лупій «Володимир Черкасов» (2002); Н. Левкович «Палацові та садибно — паркові ансамблі Галичини кінця XVIII – першої половини XIX ст.» (Львів, 2006); Л. Цимбали «Бучацькі макати — пам'ятки золототкацтва Галичини» (Львів, 2008), І. Костюк «Міфологія та іконографія: підручник / Реком. МОН України» (2014), В. Бадяк «Територія розселення українців на території сучасної Польщі. (Довідник до відповідної мапи) (2009), «Історія України як об'єкт наукового дослідження і засіб національного виховання. Концептуальний лекційний спецкурс» (2014).

Члени кафедри брали участь у колективних працях: «Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва» за редакцією Я. Запаса (К., 1995), «Декоративно-ужиткове мистецтво»: Словник у 2-х томах (Львів, 2000); «Мистецька школа в системі національної освіти України» (Львів, 1999); «Мистецька школа напередодні III-го тисячоліття» за редакцією Р. Шмагала (Львів, 1999), колективної праці «Жінка в мистецтві» (Львів, 2008) за редакцією О. Рибак, статей до енциклопедичних видань (Я. Кравченко, С. Лупій, Г. Стельмашук, О. Рибак, Л. Цимбала Р. Шафран), ПБС кафедри є авторами статей у багатьох наукових збірниках, близько 2000 тис. публікацій.

Професори й доценти кафедри брали участь у написанні п'ятитомної «Історії української культури» (Г. Стельмашук), «Історії декоративного мистецтва України» у п'яти томах (Г. Стельмашук, Л. Цимбала, М. Студницька). Г. Стельмашук входить до головної редколегії видання.

Кафедра щороку розширює міжнародні контакти. Тут налагоджено дружні зв'язки зі спорідненими вузами Польщі. Я. Кравченко щороку організовує поїздки студентів кафедри до Кракова, Лодзі, Варшави, Вроцлава. У мистецьких академіях цих міст він читає курси лекцій з історії українського мистецтва. В Інституті педагогіки у Вроцлаві з лекціями й бесідами виступали Г. Стельмашук і С. Лупій. Л. Цимбала стажувалася в Канаді, в Університеті Альберти (Едмонтон), С. Лупій бере участь у міжнародних конференціях в Академії ім. Я. Длугоша у Ченстохові, Р. Шафран брала участь у науковій конференції та 3-му Міжнародному бієнале європейського мистецтва у Вроцлаві. Я. Кравченко проходив

стажування у США і Німеччині, О. Рибак у Німеччині, Р. Шмагало у США, Франції, Чехії, Г. Стельмашук проходила підвищення кваліфікації у Римі, 2011, Лондоні, 2013, Швейцарії, 2015, Н. Левкович у Ізраїлі, М. Студницька в Італії, М. Кравченко в Австрії.

Студенти кафедри брали участь під час літньої практики 2008 р. у відпочинково — краєзнавчому таборі у м. Перемишлі та воеводстві Прикарпатським з метою упорядкування надмогильних пам'ятників українських цвинтарів і вивчення дерев'яної сакральної архітектури (керівник Р. Шафран).

Кафедра ІТМ тісно співпрацює з іншими кафедрами ЛНАМ та інших вузів Львова. Викладачі кафедри рецензують і керують дипломними проектами студентів художніх спеціальностей. Студенти кафедри досліджують творчість окремих митців з інших кафедр або творчу роботу тієї чи іншої кафедри. Дипломні роботи писали про Любомира Медвіда, Олега Мінька, В. Москалика, Микола Шимчука, Богдана Пікулицького, Карла Звіринського, Франца Черняка, Ігоря Копчака, Оксану Андрущенко, Василя Семенюка, а також про формування львівської скульптурної школи ХХ ст., діяльність кафедри МДЖ, кафедри сакрального мистецтва тощо.

Професорсько-викладацький склад кафедри поєднує навчально-методичну роботу з виховною. За 1 і 2 курсами мистецтвознавців закріплені викладач-куратор, який безпосередньо займається проблемами курсу, а також організовує екскурсійні поїздки з метою ознайомлення і вивчення студентами історичних пам'яток у межах навчальних практик і лекцій.

Упродовж 2009-2015 років було здійснено низку науково-мистецтвознавчих дослідницьких поїздки зі студентами факультету ІТМ: архітектурно-мистецькі пам'ятки та музеї Києва Х – ХХ ст.; архітектурно-мистецькі пам'ятки (замково-палацові комплекси) Золотої Підкови (Одесько, Підгірці, Білий Камінь, Золочів, Унів, Свірж); архітектурно-мистецькі пам'ятки (замково-палацові та монастирські комплекси) Поділля (Бережани, Лисоня, Язлівець, Чортків, Борщів, Монастирок, Кривче, Хотин, Кам'янець-Подільський); мистецтвознавчо-етнографічні експедиції на Гуцульщину (Косівський та Верховинський р-н), Закарпаття та Розточчя (Яворівський р-н), була здійснена мистецтвознавча дослідницька експедиція на Черкащину по місцях життя Б. Хмельницького, Т. Шевченка та В. Симоненка.

Здійснено навчальні поїздки до Києва та по Львівській області відповідно до навчальних програм з курсу «Історія українсько-

го мистецтва та архітектури (викладачі кафедри Студницька М.Р., Кравченко Я.О., Кравченко М.Я.).

20 лютого 2016 року на площі перед пам'ятником Т. Шевченкові на проспекті Свободи львів'яни вшанували пам'ять Героїв Небесної Сотні. Було проведено екуменічний молебень, на якому представники духовенства різних конфесій спільно молилися за Героями Небесної Сотні, Пам'ятне Віче з нагоди Дня Героїв Небесної Сотні та представлено низку мистецьких заходів із вшанування пам'яті новітніх Героїв України. Куратором акції був викладач кафедри ІТМ І. Білан.

Студенти ІТМ разом зі студентами з інших кафедр щорічно впорядковують могили художників ЛНАМ, похованих на Личаківському цвинтарі.

Під патронатом відділу культури ЛОДА (керівник — випускниця кафедри ІТМ Х.О. Береговська) студенти факультету проводять лекції з історії мистецтва у художніх школах Львова та області, на волонтерських засадах проводять майстер-класи з писанкарства у сиротинцях Львова. Студенти кафедри ІТМ — активні учасники мистецьких лекторіїв «Арт-ключ».

Велику роль у громадській і виховній роботі кафедри відіграють і студенти денної форми навчання (під час навчальних музейних, мистецько-етнографічних, педагогічних практиках), і студенти-заочники, оскільки працюють у різних культурно-мистецьких закладах Львова та України (Підгорецький замок, Олеський замок, Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Возницького, Національний музей у Львові імені А. Шептицького, Золочівський замок, Дніпропетровський художній музей ім. Яворницького та низці інших обласних краєзнавчих музеїв).

Накопичені знання дозволяють і вимагають тісніших зв'язків з громадськістю, загальною суспільною думкою, що було і є необхідною умовою зростання наукових кадрів. Поінформованість необхідна, щоб підвищувати рівень наукових праць і урізноманітнювати вибір тем для дипломників, аспірантів, докторантів, знайомити з науковими напрацюваннями зацікавлену громадськість. Живий дослідницький процес не може залишатися у вузькому колі фахівців. У ньому має бути спільна зацікавленість громадської суспільної думки й науково-дослідницької роботи. Тому для реального розв'язання цього завдання кафедра 2006 р. започаткувала випуск збірника статей «Мистецтвознавчий авто

граф», який містить три розділи: «Майстер-клас», де можуть поділитися науковими ідеями, методичними рекомендаціями викладачі кафедри, а також відомі мистецтвознавці України і світу; «Науковими лабіринтами» відводиться для публікацій робіт аспірантів, які оприлюднюють нові матеріали зі своїх майбутніх дисертацій; «Проба пера» призначений для публікування матеріалів студентських наукових конференцій та курсових робіт, які мають певний ступінь новизни.

Отже, у збірнику планується публікувати значний відсоток нових матеріалів, щоби найшвидше вводити їх у науковий обіг, мистецтвознавчий дослідницький процес сьогодення.

У наступних виданнях збірника плануємо розширювати інформацію про кафедру та її педагогічний колектив, друкувати теми дисертацій, що виконуються на кафедрі, повідомляти про захисти дипломних робіт і дисертацій, подавати переклади статей провідних мистецтвознавців, бібліографію відомих мистецтвознавців, у тому числі й членів кафедри. Спроба реконструкції історії кафедри та висвітлення її діяльності на сучасному етапі засвідчує, що це динамічний процес, на характері якого позначився весь комплекс суспільно-політичних явищ, що їх переживала академія протягом свого існування. Останнє десятиліття, зокрема друга його половина, в житті кафедри було періодом особливого піднесення і вагомих здобутків. Нині професорсько-викладацький склад кафедри спільно з усіма іншими кафедрами Академії роблять велику і важливу справу — виховують талановиту молодь, тих, хто творитиме українське мистецтво у незалежній державі у ХХІ ст.

1. Стельмашук Г., Лупій С. Кафедра історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв / Г. Стельмашук, С. Лупій // Мистецтвознавчий автограф: зб. наук. пр. / ІТМ ЛНАМ. — Львів. — 2008. — Вип. 3. — 431 с.
2. Державний архів Львівської області. — Ф. Р. -1653. — Оп. 1.
3. Бадяк В. Опудало формалізму і місництва. Ідеологічні засади мистецького вузу в роки його становлення / В. Бадяк // Тоталітаризм і творчий процес: зб. наук.-попул. пр. — Львів, 1995.
4. Запаско Я.П. Орнаментальне оформлення української рукописної книги / Я.П. Запаско. — К.: Вид-во АН УРСР, 1960. — 180 с.: іл., кольор. іл.
5. Запаско Я.П. Мистецтво книги на Україні в XVI-XVIII ст. / Я. П. За-

- паско. — Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1971. — 307 с. : іл.; Запаско Я.П. Мистецька спадщина Івана Федорова. / Я.П. Запаско. — Львів : Вища школа, 1974. — 224 с. : іл.; Запаско Я.П. Пам'ятки книжкового мистецтва. Кн. 1:(1574-1700). / Я.П. Запаско. — Львів, 1981. — 133 с. : іл.; Запаско Я.П. Пам'ятки книжкового мистецтва. Кн. 2, ч. 1:(1701-1764). / Я.П. Запаско. — Львів, 1984. — 129 с. : іл.; Запаско Я.П. Львівські стародруки: Книгознавчий нарис. / Я.П. Запаско, О.Я. Мацюк. — Львів : Каменярь, 1983. — 175 с. : іл.
6. Запаско Я.П. Мистецтво оновленого краю [текст] : Я.П. Запаско, В.А. Овсійчук, О.О. Чарновський, С.П. Степко : науково-популярний нарис / наук. ред. Я.П. Запаско. — Київ : Мистецтво, 1979. — 171 с.
 7. Тканини : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: Я.П. Запаско]. — Львів. — 1991. — Вип. 1.; Килимарство : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: Я.П. Запаско]. — Львів. — 1991. — Вип. 2.; Вишивка : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: Я.П. Запаско]. — Львів. — 1991. — Вип. 3.; Костюм : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: В. Білик]. — Львів. — 1991. — Вип. 4.; Шкіра : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: В. Білик]. — Львів. — 1991. — Вип. 7.; Скло : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: С.П. Лупій]. — Львів. — 1993. — Вип. 5.; Кераміка : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛДІПДМ ; [уклад.: С.П. Лупій]. — Львів. — 1993. — Вип. 8.; Золотарство : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛАМ ; [уклад.: Р.Т. Шмагало]. — Львів. — 1994. — Вип. 9.; Інтер'єр і оздоблення української хати : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛАМ ; [уклад.: Я.О. Кравченко]. — Львів. — 1994. — Вип. 9.; Українське національне вбрання : метод. вказівки до лекц. курсу для студентів / ЛАМ ; [уклад.: Г.Г. Стельмащук]. — Львів. — 1994.; Виникнення орнаменту і класифікація орнаментальних мотивів : метод. вказівки до лекц. курсу «Історія орнаменту» для студентів спец. 0518 «Мистецтвознавство» / ЛДІПДМ ; [уклад.: Г.Г. Стельмащук]. — Львів. — 1993. — Вип. 1.
 8. Нариси з історії зарубіжного декоративно-ужиткового мистецтва : навч. посібн. / [Я.П. Запаско (керівник авторського колективу), В.І. Білик, І.В. Голод, С.П. Лупій, Г.Г. Стельмащук, Р.Т. Шмагало]. — Київ : ІСДО, 1995. — 320 с.
 9. Читання пам'яті Святослава Гординського: зб. наук. пр.— Львів, 1997 — Вип. 1.; Читання пам'яті Святослава Гординського: зб. наук. пр.— Львів, 1999 — Вип. 2/3.

10. Альманах' 94 : мистецький науково-популярний ілюстративний щорічник / ЛАМ. [І. Голод, О. Голубець, З. Тканко] — Львів. — 1995; Альманах'95-96: : мистецький науково-популярний ілюстративний щорічник / ЛАМ. [І. Голод, О. Голубець, З. Тканко] — Львів. — 1997.

ANNOTATION

Halina Stelmaschuk, Svitlana Lupij. 70-th anniversary of the department of history and theory of art history, achievements, prospects. The stages of development of department of history and theory of art (1946-2006) are lighted in th? context of history of th? Lviv national academy of arts. Scientifically-pedagogical achievements of teachers of department (among them doctors and 8 candidates of sciences) are mentioned. Aroleof department long-term leader, academician, doctor ofstudy of art, professor Ya. Zapasko in becoming and development of department is underlined. Also active publishing activity and international connections of department is marked.

Keywords: Department, history of Ukrainian fine and decorative-applied arts, aspirantura, doctorantura

АННОТАЦИЯ

Галина Стельмашук, Светлана Лупий. 70-летний юбилей кафедры истории и теории искусства: история, достижения, перспективы. Освещаются основные этапы развития кафедры истории и теории искусства (1946-2016 гг.) в контексте истории Львовской национальной академии искусств, в частности научно-педагогические достижения преподавателей кафедры, из которых 5 докторов (Г. Стельмашук, О. Рыбак, Р. Шагало, М. Кашуба, Н. Левкович) и 6 кандидатов наук, роль в ее развитии многолет-него руководителя кафедры академика, доктора искусствоведения, профессора Я. Запаска. Отмечается активная издательская деятельность и международные связи кафедры.

Ключевые слова: кафедра, академия искусств, история украинского изобразительного и декоративно-прикладного искусства, аспирантура, докторантура.



Кафедра історії мистецтва, 1986 р.
Стоять (зліва на право) Олексій Мещеряков, Ірина Партеха, Ігор Голод,
Сидять (зліва на право) Василина Білик, Яким запаско, Світлана лупій.



Педагогічний колектив кафедри історії і теорії мистецтва ЛНАУ.
Сидять (зліва на право): доц. Бадяк В.П., проф. Г. Стельмашук, проф. Р. Шмагало.
Стоять (зліва на право): доц. Л. Цимбала, викладач М. Кравченко, доц. Н. Левкович,
доц. І. Костюк, приват-професор С. Лупій, ст. лаборант Н. Циган, проф. О. Маланчук-
Рибак, ст. лаборант Г. Семенишин, проф. Я. Кравченко, диспетчер деканату ІТМ
І. Іванишин, доц. М. Студницька.